

legszívesebb hálával veszem a régi itáliai irodalomról szóló instrukcióit, melyeket ön nekem ígérni volt kegyes. Egész biztosan fel fogom használni az Egyetemes Történet új kiadásában, amely sokkal inkább lesz az emberi szellem története, mint a politika csalásaié és háborús borzalmaké. Sokkal többet és részletesebben fogok az irodalom képviselőiről, mint az „elsőkőről“ beszélni, mert mindenekelőtt ők azok, akik az emberi nemet civilizálták. Az a történelem, melyet polgárinak és vallásinak neveznek, csak a butaság és gatzett képét mutatja.

Nagyra értékelem azt a bátorságot, amellyel ön mondani merészelt, hogy Dante bolond volt és műve szörnyeteg. Azt hiszem, hogy alapjában Algarotti Danteről úgy gondolkodik, mint ön, humoros, hogy még ily csekélysegekről is egy gondolkodó ember csak barátja fülébe merje mondani személyes véleményét. Ez a világ szánalmas maskaráda, teljességgel megértem, hogy az ember elrejti véleményét, hogy kardinális, vagy pápa lehessen, de hogy más dolgokban miképpen lehet alakoskodni azt nem tudom megérteni. Az ami Angliát velem megszerettette, az, hogy ott semmiféle képmutatás nincs, én Angliát magammal vittem haza. Egyébként végtelenül becsülöm az angolokat és olaszokat és különösen önt tisztelt uram, akinek zsenije és jelleme arra van teremtve, hogy minden nemzetnek tessenék és aki megérdemelné, hogy szabad legyen, mint én.

E SARO SEMPRE DI CUERO MIO SIGNORE IL VOSTRO Hme
EVERO STORE Voltaire.“

Remenyik Zsigmond

NÉPI IRODALOM ERDÉLYBEN. A szlovenszkói és magyarországi falusi realista irodalom fellendülésekor az erdélyi falu még hallgatott. Mi volt ennek a magyarázata? Szlovenszkón a városi dolgozóknak mélyek és elszakíthatatlanok a gyökerei a falúval. A szlovenszkói falú gyűléseken, ujságokon, választási harcokon és folyton működő szervezeteken keresztül régen belekerült a kor áramlataiba. Ennek igazolására csak egy példát említünk: a híres és nagy port felvert szlovenszkói földmunkássztrájkot. Ebben az atmoszférában nőhettek csak ki a szlovenszkói magyar népirodalomnak olyan kristályosan egyszerű, magas művészi színvonalon álló képviselői, mint: *Sellyei József*, *Morvay Gyula*, *Dömötör Teréz*. Nem véletlen az sem, hogy a kitűnő magyarországi parasztiró: *Veres Péter*, balmazujvárosi. Balmazujvárosban hagyománya él az öntudatos földmunkás sorsnak. Ez a hagyomány az utolsó két évtizedben csak edződött. A földmunkásságra nehezedő nyomás, a földnélküliség nagy. A falusi szegény tömegek ezrével élnek egymás mellett, akárcsak a munkások a városokban. Természetes tehát, hogy Magyarország egy helyén sem oly tudatosak helyzetükről a tömegek, mint itt. E létkör és öntudat művészi kifejezője: *Veres Péter*.

Az erdélyi magyar falú helyzetéről való tudata fejletlen. Néhány erdélyi városnak voltak ugyan tudati kapcsolatai a környező falvakkal, s a városban munkát vállaló emberek, hetipiacok stb. révén fejlődött némi élénkebb kapcsolat, eszmecsere falu és város között, de ezek a városok, ezek a falvak s ezek az eszmecserek — Erdély egész területére vonatkoztatva — kivételek maradtak. Különben az erdélyi magyar falú egyetlen összeköttetése a várossal jobbára a magyarpárti képviselő. „Eszmecsere“ csak olyankor ment a városba, ha pénzt akart — a bankból. A magyar faluban magában egyházi, nemzetieskedő, feudális és középosztálybeli befolyások érvényesülnek, és az uralkodó gondolat, — mellyel közös karámba lehetett fogni magyar bérest, napszámost, kisparasztot, gazdát, zsirosparasztot, esküt nem tett jegyzőt, református és katolikus papot, szemfüles ügyvédet, falusi mesterembert, birtokain vadászgató, olykor

politikát üző grófit — a „közös kisebbségi sors“ volt. Ennek a gondolatnak ugyan mindig meg voltak a szépséghibái. A transzilvánizmust, a népi közösséget s a közös kisebbségi sors gondolatát a parasztok sohasem hitték el azoknak, akik ezt a maguk ötszáz holdjáról hirdették. Uraikkal való függőségi kapcsolatuk a régi, szinte félféudális. A kisebbségi rétegek közötti harcok még ma is inkább zárt szobákban, istállókban, uradalmak karámjai között zajlanak le, anélkül, hogy a felszínre kerüljenek. A gazdasági viszonyok és a történelem leckéi azonban az erdélyi magyar falusi népet is feleszméltették. A különféle politikai paktumok határkövet jelentenek a magyar falusi tudat alakulásában. E paktumokban az erdélyi magyar finánctóke, földbirtokos osztály, nagypolgárság, politikából, élő ügyvédsereg elszívta a békepipát az országvezető pártokkal és rétegekkel, különféle előnyökért. Zugott a szél és zörgött a haraszt; ha e paktumok összes indokait és — bizonyos osztályokra nézve előnyös, más osztályokra nézve hátrányos oldalait — nem is ismerte föl a magyar nép, az indító okok egy részéről mégis csak értesült. A falusi magyar tömegek egy része így eljutott az elfáradásig, a teljes politikai közönyig. Egy másik elég tekintélyes rész is csak immel-ámmal hallgatott a régi falusi vezetésre, miután nem volt aki utat mutasson. Így jött a gazdasági válság és összekocant a sok ember, a sok osztály, a sok érdek falun. A máz lepattogzott; a gazdasági válság tüzeiben megpörkölődött a „közös kisebbségi sors.“ Az elégedetlenség így kezdett szervezeti formákat ölteni. Megindultak az első parasztmozgalmi lapok. A látszólag néma erdélyi magyar parasztság, mely eddig csak fonókban énekelt, templomokban kántált és kocsmákban beszélt, egyszerre megszólalt. Levelek tucatjai mentek a szerkesztőségek felé. Nagyszerű, friss nyelven írott, mélyrehangzó panaszok hirdették a falú magáralálását. E lapokban versek jelentek meg, melyek friss rimekben, friss képekben fejezték ki a falú mai vágyait és törekvéseit. A példa — mint ilyenkor rendszeren mindig — Petőfi és a magyar népdal volt. Ilyen termékeket közöl a Magyarpartii Ellenzék kiadásában megjelent Dolgozó Magyarság Naptára. Sellyei Józsefek, Veres Péterek még nincsenek köztük, de emlékezzünk vissza bármely fejlett, valóban népi irodalom kezdetére, mindegyik ilyen rögzös és faragatlan volt. Jelentős kulturkrónikai tényként kell regisztrálnunk: az új falusi népköltészet most kezdi bontogatni szárnyait Erdélyben.

(Kolozsvár)

Szilágyi András

A NAGYVÁRADI FIATAL IRÓ, s ezzel együtt a nagyváradi fiatal ujságíró mindinkább különleges kulturtörténeti jelenség az olvasó tudatában. Nem véletlen ez: maga a nagyváradi jelző megmagyarazza. Nagyvárad „különleges“ jellege meglehetősen közismert. Számosan érintették és próbálták már ennek a városnak, illetve társadalmi életének a rajzát. S nem is csak újabban, mióta az új impérium alá került Erdély városait melengetőbb szeretettel karolta fel a lokálpatriotizmus. Nagyvárad az u. n. régi Magyarországon is szembeötlő jelenség volt a különböző glosszálók kezéügyében. Már a régi Magyarországon voltak e városnak csodálói és krónikásai. Regényekben és tárcákban, karcolatokban és elmefuttatásokban seregszám énekelték meg a bihari gentry e fellegvárát, büszkeséggel és iróniával, magyarok és nem-magyarok. Nagyvárad így generációról generációra szinte örökölte a róla való beszéd hol heroizáló, hol enyhén alábecsülő, de mindig romantikus és nosztalgias dédelgetését. Aki valaha is e városban járt, sorra találkozhatott e dédelgetések idézgetőivel. A váradi benszülött nem mulasztja el a jövevény előtt a város ez emlékezesekbe szótt apró epüilon-jait meglebegtetni. Nagyon rendjén van